

Завальнюк А. Р., к.пед.н, доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

НАВЧАННЯ РЕЛІГІЇ В НІМЕЦЬКІЙ ШКОЛІ ДОБИ КАЙЗЕРСЬКОГО РЕЙХУ

Актуальність дослідження визначається нагальною потребою збагачення духовного рівня української школи, зокрема у напрямі викладання предметів морально-релігійного циклу, а тому й доцільним вважаємо використання у цьому процесі досвіду Німеччини, провідної країни Євросоюзу.

Вчителів релігії, які б мали спеціальну педагогічну релігійну підготовку, в Німеччині в період доби Кайзерського рейху не було. Заняття з релігії викладали або священики, або учителі інших предметів, як правило, філологи. Як зазначав міністерський радник Візе (Wiese), такий стан речей призводив до того, що священики на заняттях з релігії у школах дублювали заняття з конфірмації, яке проводили у церквах, а вчителі-філологи викладали той матеріал, який у свій час почули під час підготовки до тієї ж церковної конфірмації [1]. У 70-х рр. XIX ст. міністром освіти Німеччини Фальком були висунуті до вчителів релігії вимоги обов'язкового підтвердження свого рівня через складання державних іспитів з теології та будь-якої іншої гуманітарної дисципліни на вибір. Ці вимоги і стали передумовою заснування Пруського інституту вчителів релігії вищих шкіл. Учитель, який викладав релігію у вищих школах Пруссії, міг здобувати освіту на двох факультетах: теологічному або філософському, крім того для підготовки вчителів релігії слугували різні конференції, курси та конвінкти. Для підвищення рівня кваліфікації вчителі релігії вищих шкіл часто самі організовували конференції. Такі заходи знайшли схвальні відгуки державних службовців. Варто зазначити, що проблеми з педагогічною підготовкою стосувалися не лише вчителів релігії, а й інших предметів, оскільки 1907 р. у всій Німеччині налічувалося лише 5 кафедр педагогіки [2, с. 604].

Як зазначає Х. Вайнел (H. Weinel), заняття з релігії в епоху Кайзерського рейху відзначалося такими недоліками: 1) вивчення матеріалу за схемою концентричних кіл, тобто повторення вивченого на усіх етапах викладання; 2) поділ заняття на дві частини: Біблійну історію та вивчення катехізису; 3) великий обсяг матеріалу, що призначався для вивчення; 4) неадаптованість матеріалу до віку учнів; 5) велика кількість годин; 6) панування штучної катехези [3].

На зламі XIX–XX століть з'явилося кілька праць, у яких настійливо наполягали на проведенні реформи заняття з релігії. Варто відзначити зокрема роботу В. Рейна „Думки про реформування заняття з релігії“. Праця вийшла 1904 р. і містила вказівки на недоліки заняття з релігії. Також і А. Ройкауф (A. Reukauf) вказував на те, що заняття з релігії повинно бути покращено методично й змістовно. Також і редактор „Німецької школи“ Р. Рісман (R. Rivmann) відзначав, що „заняття з релігії

завдячує особливому місцю у навчальному плані більше через назву предмета, аніж через його виховну функцію“ [4, с. 13].

Навчальний план з релігії від 1892 р., прийнятий для німецьких вищих шкіл, вказував на такі завдання уроку релігії: 1. Німецьку молодь потрібно виховувати у Слові Божому таким чином, щоб вони могли брати участь у церковному житті і слугувати іншому народу прикладом у пізнання й житті; 2. У вищих школах потрібно викладати не теологію, а навчати вірі; 3. Критична наука та Старий Заповіт повинні бути вилучені із навчальних планів.

На зламі XIX–XX ст. заняття з релігії в німецьких школах мали потрійне завдання: 1) вивчення християнського вчення від XV ст., пропозиція М. Лютера, заняття з катехизису; 2) вивчення історії виникнення християнства через навчання Біблійної історії (від 1714 р. за пропозицією Хюбнера); 3) вивчення історії розвитку християнства через вивчення історії Церкви (від XIX ст.).

До підручників, що застосовували на заняттях з релігії, висували такі критерії: 1). підручники повинні бути укладені таким чином, щоб їх можна було застосовувати не тільки у старших класах, а й у середніх; 2). християнська істина повинна подаватися у підручниках з позитивного боку; 3). використання спеціальної збірки духовних пісень було не обов'язковим, можна було застосовувати звичайні церковні пісенники. 4). підручники повинні бути змістовними і містити інформацію про Біблійну історію та навчати вірі, водночас бути позбавлені теологічної зарозумілості; 5) підручники повинні бути у продажі, мати помірну ціну, бути надрукованими легким для читання шрифтом і на якісному папері.

На останньому етапі існування Кайзерського рейху почали з'являтися підручники нових авторів, варто відзначити зокрема таких авторів, як: Х. Хальфман (H. Halfmann), Й. Кьостер (J. Köster), Г. Маркс (H. Marx), Г. Тентер (H. Tenter). Як позитивні й нові тенденції цих підручників варто відзначити те, що матеріал у них подавався відповідно до віку учнів, і відповідав їхньому психологічному й розумовому розвитку.

Позитивним явищем при викладанні релігії у вищих школах вважаємо той факт, що починаючи від 1892 р. учителі шкіл могли бути співавторами навчальних планів, а наприкінці епохи Кайзерського рейху їм вдалося досягти значних змін у навчальних планах з занять релігії.

Таким чином, вивчення релігії у німецьких школах доби Кайзерського рейху було обов'язковим. Заняття з релігії мало чітко окреслені цілі й завдання, нагальною потребою епохи було проведення реформи вивчення релігії у школах, а також підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів, які б могли чітко й доступно доносити біблійні істини учням.

1. Wiese L. Der evangelische Religionsunterricht im Lehrplan der höheren Schulen. Ein pädagogisches Bedenken / L. Wiese. – Berlin, 1890. – 368 S. **2.** Preußisches Centralblatt. – 1900. – 780 S. **3.** Weinel H. Zur Reform des Religionsunterrichts / H. Weinel. – Göttingen, 1912. – 314 S. **4.** Rein W. Stimmen zur Reform des Religionsunterrichts / W. Rein. – Langensalza, 1904. – 147 S.